

У 371
3-31

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОДИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР МАРКАЗИ

ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАР

(Реклама - режа)

ТОШКЕНТ - 2002

АННОТАЦИЯ

Ўзбекистон Республикасида узлуксиз таълим тизимини ислох қилиш ходимларнинг янги авлодини юқори касбий маданият, ижодий ва ижтимоий фаоллик, ижтимоий-сиёсий ҳаётга мустақил мослашиш кўникмалари ҳамда истиқбол режаларини белгилаш ва ҳал этиш қобилиятларини шакллантиришга йўналтирилган.

Мазкур вазифаларни бажаришда замонавий педагогик технологияларга алоҳида аҳамият берилади.

Таълим-тарбия жараёнини самарали рўёбга чиқариш кўп жиҳатдан мактабнинг ҳар бир ўқитувчиси, академик лицей ва касб-ҳунар коллежи, олий мактаб муаллимининг янги педагогик технологиялардан фойдаланишнинг умумий назарий ва амалий асосларини қай даражада эгаллаганлиги билан белгиланади.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетиди ташкил этилган инновацион технологиялар Маркази ўқув жараёнида ўқитувчиларни янги педагогик технологияларнинг илмий-амалий асослари билан қуроллантиришни ўзининг асосий мақсади қилиб қўйди.

Марказда ишлаб чиқилган инновацион технологиялар дастури семинарлар билан халқ таълими ходимларининг барча категорияларини қамраб олиш имконини беради. Булар мактаб ўқитувчилари, директорлари, академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари, олий ўқув юртлари ўқитувчилари, аспирантлар ва бўлажак магистрлардир.

Лойиҳа – режада намуна сифатида олий ўқув юртлари ва олий ҳарбий билим юрти ўқитувчиларининг иш режалари келтирилган.

Инновацион технологиялар Марказида халқаро ва республиканинг илғор педагогик тажрибасини ўрганиш асосида муаллифлик технологиялари ишлаб чиқилган.

Инновацион технологиялар Марказида педагогик технологиялар қўйидаги йўналишлар бўйича ишлаб чиқилмоқда:

- ўқув жараёнини қамраб олувчи педагогик технологиялар;
- декан ўринбосарлари, академик гуруҳларнинг мураббийлари, «Маънавият ва маърифат» ишлари бўйича директор ўринбосарлари учун тарбиявий педагогик технологиялар;
- фанлар бўйича педагогик технологиялар.

Тузувчи: Н.Н.Азизўжаева, педагогика
фанлари доктори, профессор,
инновацион технологиялар
Маркази директори

МУҚАДДИМА

Мамлакатимиз ривожланишининг муҳим шарти замонавий иқтисод, фан, маданият, техника, технология ривожига асосида кадрлар тайёрлашнинг такомиллашган тизимига амал қилиш бўлиб ҳисобланади.

«Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури»ни амалга оширишда узлуксиз таълим тизимининг тузилмаси ва мазмунининг туб ислоҳотлари кўзда тутилади.

Мавжуд таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш ва кадрлар тайёрлаш миллий дастурини замонавий илмий тафаккур ютуқларига, ижтимоий тажрибага таянган ҳолда, узлуксиз таълим тизимини барча шаклдаги таълим муассасаларида таълим жараёнини таъминловчи илғор илмий-методик технология сифатида амалга оширишдир.

Ҳозирги босқичда педагогика фанининг долзарб масалалари қаторига фан, техника, илғор технология ютуқларидан фойдаланиш асосида тарбиянинг мақсад, мазмун, методлари ва ташкил этилишини илмий таъминлаш масалалари киради.

Олий таълимнинг ҳал қилувчи вазифаларидан бири юқори натижа берувчи ўқишни таъминлаш ва малакали кадрларни замонавий таълим берувчи касб-хунар дастурлари асосида тайёрлашдир.

Олий таълимнинг ҳозирги босқичдаги ислоҳоти олий мактаб ўқитувчиси вазифаларини ҳам ўзгартиради.

Олий мактаб ўқитувчисининг фаолияти шахс учун ўқиш жараёнида таълим олиш шароитларини яратиш, эҳтиёж ва қобилиятини шакллантиришга йўналтирилган бўлиши шарт.

Олий мактабнинг ўқитувчисининг малакаси икки қиррага эга бўлиши лозим. Улар икки фан: махсус ва педагогик фанлар билан ёритилади. Олий мактаб ўқитувчисига доимо: нима учун ўқитиш керак? қандай ўқитиш керак? каби саволларни ҳал қилишига тўғри келади. Бу саволларни тўғри ҳал қилиш йўлини топиш зарур. Булар педагогика фанининг қондалари, асосий қонуниятлари билан мувофиқ

интерпретациялар, ўқитиш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолдаги билимларга асосланган бўлиши шарт. Ҳозирги босқичда туб ижтимоий ўзгаришлар педагогик концепцияларни педагогика фанининг фаол ривожланишини инсон-шахс-индивид йўналишида замонавий талаблар асосида қўриб чиқишни талаб этади. Педагогикани янги тамойиллар асосида тиклашнинг муҳим муаммоси ўқитувчининг мутахассислиги асосини ташкил этиши шарт бўлган педагогик жараённинг назарий мезонларини ишлаб чиқишдир.

Ўқитувчи ўз мутахассислиги бўйича билимидан қатъи назар, ўқув жараёнига қадам кўяр экан, педагогик ва психологик билимлар, технология ва ўқитиш методикалари йиғиндиси бўлган зарур педагогик минимумларни эгаллаган бўлиши шарт.

Долзарб муаммолардан бири **юқори малакали, рақобатбардош ўқитувчи кадрлар** тайёрлаш, уларнинг касбий омилқориликларини шакллантириш, методик маҳоратини кўтариш, ўқитувчиларни янги педагогик технологиялар билан қуроллантириш бўлиб қолмоқда.

Шу муносабат билан ҳал қилувчи вазифалардан бири самарали тайёрлаш, олий ўқув юртлари, касб-хунар коллежлари ва академик лицейлар ўқитувчиларининг малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлашдир.

Юқорида қайд этилган мақсадларни рўёбга чиқариш мақсадида Низомий номидаги ТДПУда инновацион технологиялар Маркази ташкил этилган.

Марказ ўқитувчиларни янги педагогик технологияларга жадал ўргатишни амалга оширмоқда. Ўқув курсининг давомийлиги 5 кун бўлиб, 40 соатли дастур асосида олиб борилади.

Иновацион технологияларга ўқитиш бўйича тузилган
намунавий ўқув-тематик режа

(Олий ўқув юртини ўқитувчилари учун)

Мавзулар	Соат миқдори	Кунлар бўйича тақсироти
1.Кадрлар тайёрали Миллий дастури ни олий мактаб ўқитувчисига қўйиладиган талаблар.	2	Семинарнинг биринчи кун
2.Олий мактаб ўқитувчиси инновацион фаолиятининг ўзини хос хусусиятлари.	2	
3.Олий мактабда ўқини жараёни. Унинг ўзини хос жиҳатлари.	2	
4.Талаба, талаба шахси ривожига иттифой муносабат.	2	
5.Педагогик технологияларнинг илмий-назарий асослари.	4	Семинарнинг иккинчи кун
6.Муаммони ўқитиш.	4	
7.Ўзини технологиялари.	4	
8.Шароитни мураккаблаштирувчи технологияларни қўлдан.	4	Семинарнинг учинчи кун
9.«Актив ҳужум» технологияси.	4	Семинарнинг тўртинчи кун
10.Ижодий вазифаларни бажариш технологияси.	2	
11.Синтектик технологияси.	2	
12.Интерактив ўқитиш стратегияси.	4	Семинарнинг бешинчи кун
13.Муаллифлик технологиялари.	4	
Жами 40 соат		

Ўқитувчилар ўқини жараёнида қуйидаги асосий масалалар билан
тананиладилар:

- Олий мактаб ривожининг янги босқичи.
- Олий мактаб шаклланишининг асосий тамойиллари.
- Олий мактабда таълимий жараён.
- Давлат стандартлари. Олий мактабнинг ўқув режалари.
- Олий мактаб ўқитувчисининг касбий-педагогик
фаолияти.
- Олий мактаб ўқитувчиси шахсига қўйилган талаблар.
- Ўқитувчининг педагогик қобилияти. Педагогик
қобилиятлар гуруҳи.
- Ўқини, ўқини, ўқитиш бўйича қобилиятлар.
- Тарбия жараёнига йўналтирилган педагогик
қобилиятлар.
- Педагогик мулоқот қобилиятлари.
- Коммуникатив қобилиятлар. Олий мактаб ўқитувчиси
фаолиятининг турлари.
- Ўқув-педагогик фаолиятлар.
- Ўқитувчининг илмий-тадқиқот фаолиятлари.
- Назарий ва амалий фаолият.
- Ўқитувчи педагогик фаолиятининг таркибий қисмлари:
конструктив, танқидий, гностик, коммуникатив.
- Олий мактаб ўқитувчисининг фаолиятига қўйиладиган
баҳо даражаси: репродуктив, адекват, локал модуль. Модуль-
тизимдан бизанлар. Модуль-тизимдан фаолият.
- Олий мактаб ўқитувчиси фаолиятининг педагогик
вазифалари: стратегик вазифалар; тактик вазифалар; долзарб
масалалар.
- Иновацион фаолиятининг назарий асослари.

- Инновацион жараёнинг хаёт цикли концепцияси.
- Инновацион жараёнларнинг шакллари.
- Педагогик инновацияда «ингиланк» тушунчаси. Хусусий ингиланк, шартли ингиланк, маҳаллий ингиланк, субъектив ингиланк. Инновацион жараённинг таркиби.
- Инновацион жараёнларнинг ўрни қонуниятлари.
- Олий мактаб ўқитувчиси инновацион фаолиятига акмеологик ёндашув.
- Ўқитувчи инновацион фаолиятининг шаклланиш шартлари.
- Инновацион фаолиятнинг асосий вазифалари.
- Инновацион фаолият мезонлари.
- Инновацион фаолиятнинг асосий таснифлари.
- Ўқитувчининг инновацион фаолиятига тайёранк мезонлари.
- Олий мактабда ўқитиш ташкил қилишнинг шака ва методларига қўйилган замонавий талаблар.
- Олий мактабда ўқитиш шакллари. Олий мактабда ўқитиш шака ва методларининг таснифи.
- Лекцияларнинг дидактик мақсади, амалий (машқлар, семинар ва лаборатория) машғулотлар. Мустақил ишлар.
- Олий мактабда ўқитиш методлари ва уларнинг таснифи.
- Талаба шахси. Шахс ривожининг умумий қонуниятлари.
- Талаба шахси ривожининг омиллари.
- Шахс ривожининг даражалари.

• Талаба шахси ривожига илмий ёндашувлар. Талаба шахсига социогенетик ёндашув. Психогенетик ёндашув. Психодинамик ёндашув. Когнитивистик назария. Шахсий йўналганлик.

- «Билиш фаолияти» тушунчаси:
- Билиш фаолиятини фаоллаштириш.
- Билишга қизиқиш.
- Билишга қизиқиш фаолияти.
- Билиш мустақиллиги.
- «Педагогик технология» тушунчаси:
- Педагогик технологиянинг асосий вазифалари.
- Педагогик технология даражалари.
- Умумпедагогик технология.
- Хусусий-методик технология.
- Модула технологияси.
- Педагогик технология таркиби.
- Муаммоли таълим моҳияти.
- Муаммоли вазият. Муаммоли вазиятнинг таби олинishi.
- Муаммоли таълим шартлари.
- Муаммоли таълимнинг асосий методлари.
- Муаммоли семинарлар.
- Муаммоли амалий машғулотлар.
- Ўйинли фаолият.
- Ўйин тузламаси.
- Ўйин модификацияси.
- Имитацион ўйинлар. Ташкилий ўйинлар. Ролли ўйинлар. Амалий театр. Психодрама ва социодрама.

- Уйин - мунозара.

- Баҳс - мунозара турлари: эвристик, маънавий, сўфийлик, авторитар, танқидий, демогирик, прагматик.

- Вақтинча чегараланганлик технологияси.

- Тақриллаш технологияси.

- Тезликда эскилаш технологияси.

- Ахборотлар мўлағи технологияси.

- Ахборотлар танқислиги технологияси.

- «Бамаъишаник» технологияси.

- Яқин «Фикрлар ҳужум» технологияси.

- «Ақлий ҳужум» технологияси.

- «Ақл билан ишол қилиш» технологияси.

- «Қора қутн» методи.

- «Қундалиқлар» методи.

- 6-6 методи.

- Масалаларни қиёслаб (аналогия) ҳақ қилиш: тўғридан-тўғри; шахсан; рамзий; ҳаёлан.

- Танқидий тафаккур технологияси.

- Танқидий тафаккур жараёни таҳлили.

- Чорлаш, фикрлаш, тафаккур юритиш бошқичлари.

- Мунозаралар технологияси.

- Педагогик ҳамкорлик технологияси.

- Ҳақиқатнинг интерактив технологияси.

- Ҳақиқатнинг дифференциал технологияси.

- Индивидуал (якка ҳолда) ҳақиқат технологияси.

Марказда таълим жараёни

Тинловчилар Марказда ўқиб жараёнида ўқуларнинг илмий савияларини оширишлар, ҳақиқатнинг янги ислоҳ технологиялари ва инновацион стратегияларини ўқитириб олишлар, ҳақиқатнинг интерактив методларини яқинлашлар. Шу билан бирга, тинловчилар психология муаммолари ва мулоқот асосларини тушуниб олишлар, шахсий маънавий-маънавий, тарихий ўқига ҳосил, маънавий-ахлоқий қилишлар, умумий маънавий қадриятлар руҳия тарбияли технологияларини ўқитиришлар.

Инновацион технологиялар Марказда ҳақиқат интерактив семинар шаклида олиб борилади. Тинловчилар назарий ва тарқатма материаллар устидан илмий имкониятга эга бўлишлар ҳамда улар воситасида мунозаралар танқис этилиши, технология ҳақиқат тушуниши, қадриятлар технологияларининг муамма бўлиш вариантлари аниқланади.

Ўқиб жараёнида фойдаланиладиган асосий технологиялар Марказда яқин чиклини. Айни чоқда Марказ илм амалиётида Олий па ўрта махсус мактаб ўқиб жараёни ҳусусиятлари мустақилликдан халқаро тақриблардан фойдаланилади.

Тинловчиларга тақриб илмий технологияларнинг асосийлари қилинади:

Фикрлар ҳужуми

Бевосита жамоа бўлиб «Фикрлар ҳужуми» («Мозгован атака») олиб бориш. Бу методдан мақсад мумкин қилар китта микроданги фикрларни йиғиш, тақрибларни айни бир хил фикрлар интерактивдан ҳоли қилиш, илмий тақрибларни очиб жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни қилишлар. Бу метод А.Ф.Осборн томонидан тақриб этилиши. Бу методнинг асосий таърифи ва қондириш билан илтирозчиларни қилиб чиккан фикрлар тақрибдан мутлақ тақриб, қар қилиш қуқма ва ҳақиқат-мунозарани рақабатлаштиришлар. Бу методдан фойдаланилиши муваффақияти кўп жикатдан ҳақиқат - мунозарот рақибларга бериш. «Фикрлар ҳужуми» илтирозчиларни миклори 15 кишидан ошмаслиги керак. Маънавийнинг давомиликлик бир сонгача.

Яқин «Фикрлар ҳужуми». Бу метод Ж.Доналд Филлис томонидан илтироз чиклини. У катта гуруҳларда (20 дан 20 гача бўлган) янги фикрлар илтироз чиккан семинарларнинг сезиларли даражада ошириши таърифилади. Барча илтирозчилар кичик-кичик 5-6 кишидан иборат гуруҳларга бўлилади ва ҳар бир кичик гуруҳ ҳақиқатнинг илтироз таърифи ва муамма бўлиши 15 дақиқа давомида мустақил рақиблар ўзаро «Фикрлар ҳужуми» ўқилади. Шундан сўнг ҳар бир кичик гуруҳ тақриб ўз гуруҳларида илтироз чиклиган фикр ҳақиқат ахборот беришлар ва ҳақиқат рақибларининг жамоа бўлиб ўқиб баҳо беришлар ва ўқитиш энг қилишлари, бетақрибларни тақриб оқилади.

«Фикрларнинг шиддатан ҳужуми» - деструктив берилган баҳо билан диалог. Бу метод П.А.Александров томонидан тиклаф қилинган. Г.Я.Бун томонидан ўзгартирилиб йўлга қўйилган Диалогнинг моҳияти шунданки, коллектив бўлиб фикрлар ишлаб чиқишда иштирокчиларнинг ижодий имкониятлари фойдалантирилади ва унга энг фикрлар қўйилади.

Машиқот босқичма-босқич қуйидаги тарзда ўтказилади:

1-босқич. Миздор ва психологик мулоқоти жидатдан махбур кичик гуруҳларни шакллантириш;

2-босқич. Ваъфа, муаммолар қилиб чиқарилаётган мисолларни инфодалаш;

3-босқич. Турмуш-тўғри «Фикрлар ҳужуми» қонлиги асосин ҳар бир гуруҳда фикрлар ишлаб чиқиш;

4-босқич. Фикрларни тартибга солиш ва таснифлаш;

5-босқич. Фикрларни деструктивани, яъни амалга ошириш имкониятига қароб баҳолаш;

6-босқич. Авадги босқичларда билдирилган танқидий мулоқотларга баҳо бериш.

«Тармоқлар» методи (Кластер)

Фикрларнинг тармоқлашгани - бу педагогик стратегия бўлиб, у ўқувчиларни бирон бир маълуми чукур ўрганишларига ериш бериб, ўқувчиларни маълум таълуқли тушунича ёки аниқ фикрни эркин ва очик равишда қотма-қотлик билан узиб беришга ҳола тармоқлашларига ўрсатади.

Бу метод бирон маълуми чукур ўрганишдан авад ўқувчиларнинг фикрларни фойдалантириш жадданантириш ҳамда кенгайтириш учун адиант қилиши мумкин. Шунингдек, ўтилган маълуми мустақамлаш, яъни ўзлаштириш, умумлаштириш ҳамда ўқувчиларни шу маълум бўйича тасавуруларини чиким шаклида инфодаланига ундайди.

«Бумеранг» технологияси

Маълум технология бир машқот динидаги ўқув материални чукур ва яъни ҳолатда ўрганиш, ижодий тушуниб етиш, эркин илаланига йўналтирилган. У турли маълуми ва харақерга (муаммолар, мунозаралар, турли маълуми) ади бўлган маълумларни ўрганиш харақер бўлиб, ўз яъник оғани ва ёзма иш шаклидаги қамраб олади ҳамда бир машқот давомида ҳар бир иштирокчиларнинг турли тошхарақларни бажариши, таъбиғ билан ўқувчи ёки ўқитувчи ролида чикими мумкин.

«Бумеранг» технологияси танқидий фикрларни, маълуми шакллантиришга имконият яратди; хотирани, фикрларни, фикрларни, фикрларни сима ва оғани шаклида ёки яъни кўникмаларни ривожлантириди.

Тилани билан бир қаторда маълуми метод тарбиявий харақердаги келтирилган амалга ошириш имконияти бериб:

- жамоа билан ишлаш маҳорати;
- муомалаани;
- хушфеллиани;
- хушқувчаниани;
- ўзга фикрларга хурмат;
- фаоллиани;
- раҳбарлик сифатларини шакллантириш;
- ишга ижодий ёндашиш;
- ўз фаолиятининг самарали бўлишига қизиқиш;
- ўзини ҳолис баҳолаш.

Асосий тушуниқлар қуйидагилар:

Очиқ саволлар - бу саволлар муомала, суълашуни давои отиришга имкон бериб. Уларга қисқа, бир иш жаъоб бериш мумкин эмас.

Ёниқ саволлар - бу саволлар оғанида «ха» ёки «йўқ» тилидаги тушуни, очик, жаъобларни бериши ҳола тутати.

Қўйилган сўроқ - бир-бирини гуруҳлаб беришга қисқа саволлар қатори бўлиб, бу ўзи хос қабаротлар илалани ҳамда дадилларни, оғаниларни поиндасини аниқлаш ва муайян қарорлар қабул қилиш учун адиант имконияти.

Қўйилган сўроқ илалани мунозараларга қиритиш мумкин эмас. Бу вақти фақат саволлар берилади, мунозаралар қиритилмайди.

«Скарабей» технологияси

«Скарабей» интерактив технология бўлиб, у ўқувчиларда фикрий босқичлик, маълуми, хотирани ривожланишига имконият яратди. қандайдир муаммоларни ҳар қилишда ўз фикрларни очик ва эркин инфодалани маҳоратини шакллантириди. Маълуми технология ўқувчиларга мустақам равишда босқичлик сифати ва савияни ҳолис баҳолаш, ўрганишга илалани маълуми ҳолалиги тушунича ва тасавуруларни аниқлаш имконияти бериб. У, яъни илалани, турли фикрларни инфодалани ҳамда улар орасидаги босқичликларни аниқлашга имкон яратди.

«Скарабей» технологияси ҳар томонлама бўлиб, ундаги ўқув материалнинг турли босқичларини ўрганишда фойдаланилади:

- босқич - ўқув фаолиятини раҳбатлантириш сифатида («Ақлий ҳужум»);

- маълуми ўрганиш харақерда - унинг моҳияти, тушуниши ва маълумини белгилаш; улар орасидаги асосий қисмлар, тушуниқлар, адиантлар харақерини аниқлаш; маълуми яъни чукурроқ ўрганиш, яъни жидатларни қиритиш;

- оғанида - оғани билан билан мустақамлаш ва яъни маълуми.

«Скарабей» технологияси ўқувчилар томонидан осон қабул қилинади, chunkи у фаолиятнинг фикрлаш, билиш ҳуусиятлари инобатга олинган ҳолда ишлаб чиқилган. У ўқувчилар тажрибасизлик фойдаланишни қўлда тутати, рефлексив кузатишларни амалга оширади, фаол ижодий ишлаш ва фикрвий тажриба ўтказиш имкониятларига эга.

Маъжур технологиянинг айрим афзалликлари сифатида йўроқ қилишни синхронлаштирувчи чема шакллариан фойдаланишни кўрсатиш мумкин.

«Скарабей» ҳолда ишларда, кичик гуруҳларда ҳамда ўқув жамоаларида қўлланиши мумкин.

Таълимдан ташқари маъжур метод тарбиявий характердаги қатор вазифаларни амалга ошириш имконини беради:

- ўзгалар фикрига ҳурмат;
- жамоа билан ишлаш маҳорати;
- фаолият;
- хушмуомалалик;
- ишга ижодий ёндашиш;
- имкониятларини кўрсатиш эҳтиёжи;
- ўз қобилияти ва имкониятларини текширишга ёрдам беради;
- «мен»лигини ифодалашга имкон беради;
- ўз фаолияти натижаларига масъуалик ва қизиқиш уйғотади.

Асосий тушунчаларни қуйидагилар:
Ассоциация – мантикий боғлиқлик бўлиб, сезилар, тасаввурлар, идрок қилиш, гоҳлар ва бошқалар орасида ҳосил қилинувчи мантикий алоқалар.

Зискирлаш (муайян тартиб) – аҳамити, муҳимлиги, маъмуий даражасига қараб тартиблаш.

«Тарози» технологияси

Маъжур технология мунозарали, мураккаб маъмуий масъуаларни ўрганишда қўл келди. У танқидий тафаккур, мантик, ижодий импровизиция, фикрлар тажрибасларини ривожлантиришда йўналтирилади. Бу технология далиллаш қобилиятини ривожлантириш, ўз далилларини ёзма ва ортақ шаклда ишлатиш ва дўнда ифодалишни шакллантиради, ўз нуқтани назарини ҳимоя қилиш, муҳолифларини инсонтиради, мунозарани маданиятга ўргатади.

«Тарози» технологияси ўқув материалларини ўрганишнинг турли босқичларида қўлланиши мумкин. Аммо у ўтилган материаллар бўйича ҳузуса қилиш босқичида иқори савари ва натижа беради, chunkи ўқувчиларнинг иқори даражада хабардорлиқларини ва ўрганишни материаллардан эркин фойдаланишини назарда тутати.

Бу технология кичик гуруҳларда ва жамоалар орасида амалга ошириш мумкин.

Асосий тушунчалар сифатида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

Маъжур турли нуқтани назарларнинг туҳилилувиға имконият берувчи ҳамда улардан бирорғасига ҳам иштиё бермайдиган тасдиқлар. Маъжур шундай тасаввурни керакки, у ўрганилаётган маъмуий барча кўрсаткичларни очиб, ўқувчиларнинг ақборот қадарини ҳамда қилинувчилик фаолиятларини рабатлантириши.

Аргумент – бу ўз нуқтани назарини тасдиқлашда олиб келувчи асосий далил, гоҳ, мувоҳазадор. Далиллаш аниқ, мантикий, асосланган бўлиши, фактлар, шарҳлар, мувоҳазалар, ишботлар, мисоллар, иштибослар, маълумларга, сбрўли гувоҳномага далиллар ва бошқалар билан қувватланиши бўлиши керак.

Контраргумент (қарши далил) – бу раъдбининг далилларини раъ этиш бўлиб, у далилнинг қўйилганига талабларга мос келиши керак. Турли танланган контраргумент раъбининг нуқтани назарини синхронлаштириши ҳамда ўзининг ҳимоя ёки раъ этиш чеграсини мустаҳкамлаши асос.

Таълимдан ташқари маъжур метод тарбиявий характердаги қатор вазифаларни амалга ошириш имконини беради:

- раъбарлик сифатларини шакллантириш;
- ўз шахсини такомиллаштиришга интилиш;
- фаол ҳаётий нуқтани назарини шакллантириш;
- ўзга фикрига ҳурмат ва тоқат қилиш;
- жамоада ишлашни эилай олиш;
- муросаали қарорга кела олиш;
- хушмуомалалик;
- ўз фаолияти натижаларига масъуалик ва қизиқиш.

«Елпизич» технологияси

Бу технология мураккаб, қўйирмоқли, мумкин қадар, муҳимо ариқтерисали маъмуийларни ўрганишга қаратилган.

Технологиянинг маҳорати шундан иборатки, бунида маъмуий турли тармоқларни бўйича бирйўда ақборот берилади. Айни шайда, уларнинг ҳар бири алоҳида нуқталардан муҳожима этилади. Масъули, ижодий ва оқилой томонлари, афзаллик, фазилат ва қасосликлари, фойда ва зарарлари белгиланади.

Бу интерактив технология танқидий, таҳлилий, аниқ мантикий фикрлашни муваффақиятли ривожлантиришга ҳамда ўз гоҳларни, фикрларини ёзма ва ортақ шаклда ишлатиш баён этиш, ҳимоя қилишга имконият яратди.

«Елпизич» технологияси маъмуий маъмуий айрим тармоқларини муҳожима қилувчи кичик гуруҳларнинг, ҳар бир қатнашувчининг, гуруҳнинг фаол ишлашига қаратилган.

«Елдинчи» технологияси маълуми ўрганишнинг турли босқичларида қўлланганини мураккаб:

- босида: ўз босқичларини эркин фойдалаштириши;
 - маълуми ўрганиш жараёнида: унинг асосларини чуқур фойдаланиш ва ашлаб олиш;
 - ақулни босқичида: олинган босқичларни тартибга солиш.
- Асосий тушулгучлар қуйидагилар:
- Аспект (луқтан назар) балан ирдмет, дошис, тушулгуч текширмеда.

- Афилитик – бирор нарса билан қабилганидаги устуланик, имтиён.
- Фикитат – ижобий сифат.
- Нукдсон – номукамаллик, қондаларга, меҳорларга номузофикитик.
- Хулоса – муайян бир фикрга, маълумий қондалар буйича далилдан натижана қилиш.

Ташкилий ташқари «Елдинчи» технологияси тарбиявий харақтирали қатор психификларни амалга ошириш имконини бериш:

- жамоа, гуруҳларда ишлаш маҳорати;
- муаммолар, вазиятларни турли нуқтан назардан муҳокама қилиш маҳорати;
- муросали қарорларни топа олиш маҳорати;
- ўзгалар фикрига хурмат;
- хушмуомалалик;
- нишга ижодий ёндашиш;
- фаоллик;
- муаммога диққатини жамлаш олиш маҳорати.

Семинарнинг ишида «Блиц - ўйин», «Чорраха», «Муомала технологияси», турли иш ўйинлари технологияси қабилардан ҳам фойдаланилади. Масалан, «Агар мен ... бўлсам» каби.

«Муаммоли таълим», «Педагогик вазиятлар» технологияларига алоҳида эътибор бериш зарур.

Иновацион технологиялар Маркази ўз ишоти Низомий номидаги ТДШУда амалга оширади. Марказ ишида қўчма семинарлар ҳам амалга оширилади. Намуна сифатида Наманган шаҳридаги тиббиёт ўқув юртида ҳамда Чирчиқ шаҳридаги Ҳарбий танкчилар Олий ўқув юртида ўтказилган қўчма семинарларни келтириш мумкин.

Қўчма семинарларни тайёрлашда Марказ ҳар бир ўқув юртиларининг ўқув-тарбиявий жараёни хусусиятларидаги аслик чиққан.

Қўчма семинарнинг намунавий режасини келтиривдик.

НИЗОМИЙ номидаги ТОШКЕНТ ДАВААТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

Иновацион технологиялар Маркази
(2001 - 2002 ўқув йили)

Чирчиқдаги Олий ҳарбий танкчилар ўқув юрти - қўчма
семинари
1-қун

10.00 - 10.30	Танқилош. Машулотнинг режаси ва дастурини тасдиқлаш.
10.30 - 11.30	Қадрлар тайёрлаш маълумий дастури буйича машулот. Қичиқ гуруҳлардаги машулот. Тарқатма материал.
11.30 - 12.00	Танаффус.
12.00 - 13.30	Д.Қолбу тақрибиси воситасида ўқитиш шекли №1, 2. Тарқатма материал. Гуруҳлардаги машулот.
13.30 - 14.30	Тушлик.
14.30 - 15.30	Ақлий ҳужум. Олий ҳарбий билим юрти ўқитувчисини шакслас қўбосилгани талаблар. Ватанларда ишлаш. Тарқатма материал.
15.30 - 16.00	Танаффус.
16.00 - 17.00	«Қурсант» тренинги. Қичиқ гуруҳларда машулот. Тарқатма материал.

2-қун

9.00 - 9.15	Ўтган қунда бақарилган ишлар муҳокамаси.
9.15 - 10.30	Маълум: «Олий ҳарбий билим юрти ўқитувчисининг иновацион фаилитети». Қичиқ гуруҳларда машулот. Тарқатма материал.
10.30 - 11.00	Танаффус.
11.00 - 12.30	«Бумеранг» технологияси. Тарқатма материал.
12.30 - 13.30	Тушлик.
13.30 - 14.30	«Қлистер» технологияси ва уни ўқув жараёнида қўллаш. Тарқатма материал.
14.30 - 15.00	Танаффус.

- 15.00 – 16.00 «Елчи» тренинги ва ушбу ўқув жараёнида қўллаш.
- 3-қун**
- 9.00 – 9.15 Ўтган кунда бажаришган ишлар муҳокамаси.
- 9.15 – 10.30 **Мавзу:** «Олий мактабда ўқитишнинг шакли ва методлари. Уларнинг ўзига хос хусусиятлари». Тарқатма материал.
- 10.30 – 11.00 Танаффус.
- 11.00 – 12.30 «Лойиҳа» («Проект») тренинги. Гуруҳлардаги ишлар ҳимояси.
- 12.30 – 13.30 Тушаниқ.
- 13.30 – 14.30 Ёшиқ – ўйин «Мен батаъдан қандайдириман, жасди ташкил қилман». Яқин ва гуруҳдаги ишлар.
- 14.30 – 15.00 Танаффус.
- 15.00 – 16.00 «Очқик ва ётиқ саволлар» тренинги.

4-қун

- 9.00 – 9.15 Ўтган кунда бажаришган ишлар муҳокамаси.
- 9.15 – 10.30 **Мавзу:** «Ўйин технологиялари». Тарқатма материал.
- 10.30 – 11.00 Танаффус.
- 11.00 – 12.30 Иш ўйини: «Агар мен ... бўлсам ...»
- 12.30 – 13.30 Тушаниқ.
- 13.30 – 14.30 «Вазият» тренинги – «Мен сенинг ўринида бўлсам ...»
- 14.30 – 15.00 Танаффус.
- 15.00 – 16.00 Ўқув жараёнида «Тароқ» технологиясини қўллаш.

5-қун

- 9.00 – 9.15 Ўтган кунда бажаришган ишлар муҳокамаси.
- 9.15 – 11.30 Машғулотлар қисқалари бўйича муаллифлар ишланмаларининг ҳимояси. Анкетадангириш. Семинарнинг ахури.
- 11.03 – 12.00 Танаффус.
- 12.00 – 14.00 Дадра суҳбати. **Мавзу:** «Педагогик технологияларнинг илмий-педагогик асослари».
- 14.00 – 14.30 Семинар ишнинг тугаланиши.

Иновацион технологиялар Маркази ўз фойдаланиш турли бўлиқлари бўйича ташқиқ итқи:

– олий мактаб ўқитишлариини қини педагогик технологияларга ўқитиш;

– академик лицей ва қасб-ҳунар коллежлари ўқитишлариини ўқитиш;

– «Маълумат ва маърифат» қисқалари бўйича факультетларининг декан ўринбосарларини ўқитиш;

– академик гуруҳлар мураббийларини тарбиявий технологияларга ўқитиш.

Маркази томонидан педагогика олий ўқув юртиари ўқитишлариинини маъказини ошириш бўйича ўқув дастуриари ишлаб чиқилган.

Шу йўналишлар бўйича қини педагогик технологиялар ишлаб чиқилган, технологиялар хариталар тузилган, тарқатма материаллар тайёрланган.

Марказда тинглавчиларини ўқитиш ўзбек ва рус тилларида олиб бориллади. Ўқитиш жараёнида тинглавчилар қини педагогик технологиялар бўйича тарқатма материаллар билан таъминланадилар.

Танаффус чоғида тинглавчиларга иссиқ поношта ва кофе тақдиф этилади.

Ўқув жараёни пулли-шартинома асосида амалга ошириллади.

Алоқа телефонлари:

Иновацион педагогика	
ТДПУ ректорати	54-92-02
Факс	54-92-17
Иновацион технологиялар Маркази	55-78-31

